

Studia Europejskie

Warszawa 1997, ss. 292

Wydawnictwo: Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego

Dokonująca się w Polsce transformacja systemowa w sferze politycznej, gospodarczo-społecznej oraz kulturalnej umożliwiła i stworzyła realne szanse na rozwój procesów integracyjnych, a w końcowym etapie pełnoprawny udział Polski w strukturach europejskich. Z drugiej strony stowarzyszenie Polski z Unią Europejską i przejmowanie rozwiązań ustrojowych i gospodarczych z Zachodu pozwala na ugruntowanie i umocnienie polskiej demokracji i gospodarki wolnorynkowej. Polskie starania o członkostwo w Unii i konieczność osiągnięcia określonych standardów europejskich determinują ponadto szybkość i jakość reform zachodzących w Polsce.

Podpisanie w 1991 roku Układu Europejskiego – umowy o stowarzyszeniu Polski ze Wspólnotami Europejskimi, a następnie złożenie akcesu przez Rząd RP w 1994 roku w sprawie pełnego członkostwa we Wspólnocie, jak i przyszła perspektywa uzyskania statusu członka Unii Europejskiej, stwarzają konieczność odpowiedniego przygotowania społeczeństwa polskiego do podejmowanych przedsięwzięć, by mogło uzyskać orientację w dokonujących się procesach integracyjnych.

Powołanie w 1990 roku nowej jednostki edukacyjnej, tj. Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego, oraz podjęcie przez nią działalności wydawniczej, której efektem stał się wydany w marcu 1997 roku pierwszy numer kwartalnika „Studiów Europejskich”, służy z całą pewnością „upowszechnianiu szeroko rozumianej wiedzy i informacji na temat założeń, przebiegu i rezultatów procesów integracji europejskiej, a zwłaszcza udziału w nich naszego kraju” (s. 7). Periodyk ten stanowi forum wymiany poglądów badaczy i naukowców, zarówno polskich, jak i zagranicznych, oraz prezentacji dorobku polskiej europeistyki.

Kwartalnik „Studia Europejskie” zawiera pięć działów problemowo-tematycznych, prezentujących kolejno artykuły, dokumenty, informacje i materiały, kwestie dotyczące Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego oraz bibliografię europejską.

Zagadnienie historycznego źródła obywatelskiej tożsamości Europejczyków przedstawia w dziale pierwszym Zofia Sokolewicz w artykule pt. *Obywatelstwo a narodowość. Uwagi w związku z ustanowieniem obywatelstwa Unii Europejskiej*. Podpisany w Maastricht w 1992 roku przez państwa członkowskie Wspólnot Eu-

ropejskich traktat o Unii Europejskiej ustanowił „obywatelstwo Unii”. W kontekście omawianego dokumentu autorka dokonała analizy takich pojęć, jak obywatel, naród, grupa etniczna, oraz takich złożonych kwestii, jak obywatelstwo w nowożytnej Europie i w państwie narodowym, stosunek między państwem a narodem oraz narodem a państwem i społeczeństwem obywatelskim, czy wreszcie problem obywatelstwa w aspekcie europejskim.

Interesującym studium na temat funkcjonowania Parlamentu Europejskiego w Unii jest artykuł Goffrey'a Harrisa pt. *Rola Parlamentu Europejskiego w procesie rozszerzania Unii Europejskiej*. Podjęte w nim kwestie dotyczą wpływu Parlamentu Europejskiego na proces ubiegania się państw stowarzyszonych, w tym Polski, o pełnoprawne członkostwo w Unii Europejskiej. Autor zwraca uwagę na szczególną rolę Wspólnych Komisji Parlamentarnych ustanowionych w Traktatach Stowarzyszeniowych. Stanowią one specyficzną formę współpracy między Parlamentem Europejskim a parlamentami państw-kandydatów, ponieważ – jak twierdzi autor – „mają większe znaczenie niż nieformalne kontakty w czasie tradycyjnych wizyt międzyparlamentarnych” (s. 45). W omawianym artykule autor porusza także kwestię przyjęcia odpowiedniego modelu integracji, konstatując, iż od momentu rozpoczęcia Konferencji Międzyrządowej w sytuacji poszerzenia i jednoczesnego pogłębienia Unii Europejskiej zaczyna przeważać koncepcja Europy „o różnych szybkościach”, ponieważ zróżnicowanie tempa integracji jest jedyną drogą dalszego jej rozwoju (s. 55).

Krzysztof Jasiński w artykule pt. *Wpływ instytucjonalizacji powiązań międzynarodowych na procesy transformacji ustrojowej w Europie Środkowo-Wschodniej* zwraca uwagę na ścisłą współzależność procesów transformacyjnych (zmiana systemu politycznego, gospodarczego, społecznego oraz charakteru i jakości stosunków zewnętrznych) i powiązań międzynarodowych, które z kolei warunkują dalszą transformację. Wskazuje także na znaczenie państw byłego bloku wschodniego (ze względu na położenie geograficzne, zasoby surowcowe, rynki czy wreszcie przyjęcie prozachodniego modelu rozwoju) dla świata zachodniego i jego instytucji tj. Unii Europejskiej, NATO, OECD czy Banku Światowego. Interesujący jest zaproponowany przez autora podział na cztery grupy państw „różniących się między sobą tempem oraz zakresem integracji z instytucjami i organizacjami europejskimi” (s. 68), według którego Polska wraz z Węgrami i Czechami tworzą grupę „regionalnych liderów” transformacji, co stwarza im największe szanse na pełnoprawne członkostwo w Unii w najbliższej perspektywie.

Analiza związków między przepływem bezpośrednich kapitałów inwestycyjnych z zagranicy (BIZ) a procesami integracji gospodarczej zawarta została w artykule Janiny Witkowskiej pt. *Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych w gospodarce światowej a procesy integracji gospodarczej (ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej i Polski)*. Na skalę i kierunki przepływów BIZ w gospodar-

ce światowej wpływa, zdaniem autorki, międzynarodowa integracja gospodarcza, jak również tworzenie jednolitego rynku wewnętrznego Unii Europejskiej. Przeprowadzona przez autorkę wnikliwa analiza problemu dowodzi, że Unia Europejska zajmuje szczególną pozycję eksportera i importera BIZ w gospodarce światowej. Na przykładzie Polski autorka podjęła zagadnienie przepływów BIZ między Unią Europejską a krajami stowarzyszonymi, w których procesy integracyjne determinują napływ BIZ. Prezentowana w artykule analiza zawiera szereg tabel i wykresów, informujących m.in. o dynamice BIZ, strumieniach BIZ napływających i wypływających z krajów rozwiniętych oraz do i z krajów Europy Środkowo-Wschodniej, a także informacje o strukturze geograficznej BIZ napływających i wypływających z Unii Europejskiej, jak też o strukturze geograficznej największych inwestorów zagranicznych w Polsce w latach 1994-1996.

Polska w Europie – perspektywa historyczna to tytuł artykułu autorstwa Andrzeja Ajnenkiela, w którym to artykule przedstawione zostały na przestrzeni wieków elementy kształtowania się tożsamości europejskiej, jak również polskiej tożsamości narodowej i jej niezwykle wkładu w dzieje Europy. Przytaczając liczne przykłady, autor wymienił Konstytucję 3 Maja, która stała się elementem europejskiej myśli demokratycznej. A. Ajnenkiel stawia przy tym intrygujące pytanie: „Czy Europa nie zawdzięcza niczego naszej ostatniej, bezkrwawej, «solidarnościowej» rewolucji?” (s. 110). Omawiając skrótowo okres wojenny oraz powojenny konstatuje, iż Polska znajduje się obecnie w fazie, którą określa jako „europejskie pięć minut”. Artykuł kończy się sentencją francuskiego prezydenta F. Mitteranda, wskazującą iż „Polska jest naszą Ojczyzną, Europa naszą przyszłością” (s. 116).

Transformacja systemu politycznego i gospodarczego w Europie Środkowo-Wschodniej i związana z tym zmiana geopolitycznego układu pociągnęła za sobą konieczność rozwiązania problemu bezpieczeństwa i obrony w byłym bloku państw Układu Warszawskiego. Stanisław Bieliń w artykule pt. *Uwarunkowania przystąpienia Polski do NATO*, podkreślając ogromne znaczenie, jakie dla państwa polskiego ma udział w Pakcie Północnoatlantyckim – podejmuje jednocześnie rozważania co do wpływu Rosji na proces rozszerzania składu Sojuszu. Następnym zagadnieniem podjętym w artykule jest problem wyzwań stojących przed Polską w obliczu przyszłego pełnoprawnego członkostwa w NATO. Autor popierając w pełni stanowisko i starania Rządu RP o udział w strukturach euroatlantyckich, ubolewa nad stanem świadomości społeczeństwa w Polsce. Jego zdaniem wyborcy nie są uświadamiani, edukowani i odpowiednio informowani o postępach, stanie faktycznym, ewentualnych skutkach, a przede wszystkim o kosztach udziału w NATO.

Socjologiczną analizę znajomości języków obcych w społeczeństwie polskim prezentuje artykuł Igora Walenczaka i Krystyny Wróblewskiej-Pawlak pt. *Języki obce w Polsce – próba bilansu. (Polacy w samoocenie. Języki obce w szkole i w pracy. Jakiego języka warto uczyć się dzisiaj?)*. Przedstawia on przeprowadzone w 1995

roku w ramach współpracy Instytutu Romanistyki Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Paris 7 badania nad sytuacją języka francuskiego w Polsce, które pozwalają również na pewną ocenę znajomości innych języków obcych. Co czwarty Polak zna jeden z języków obcych (większość deklaruje znajomość języka rosyjskiego). Najchętniej Polacy uczą się języka angielskiego i niemieckiego. Występuje też zainteresowanie językiem francuskim i włoskim, lecz w dużo mniejszym stopniu. Przemiany polityczne i gospodarcze w Polsce oraz zbliżanie się do Europy powodują, iż zwiększa się potrzeba nauczania języków obcych ze względu na konieczność dostosowania się do panujących wymagań rynku pracy, jak i rosnącą świadomość bycia Europejczykiem.

Recenzowany periodyk oprócz wyżej wymienionych artykułów przedstawia w drugiej części trzy teksty ważnych z polskiego punktu widzenia dokumentów. Jednym z nich jest *Narodowa Strategia Integracji* (NSI) wraz z komentarzem autorstwa Danuty Hübner, która podkreśla, że NSI poświęcona jest zagadnieniu wejścia Polski do Unii Europejskiej oraz wynikających z niego korzyści; będą one zależęć od trzech czynników: właściwego przygotowania administracji centralnej, przeprowadzenia zmian w sferze prawnej, gospodarczej oraz instytucjonalnej i wreszcie od przygotowania społeczeństwa (s. 157).

Ustawa z 8 sierpnia 1996 roku o Komitecie Integracji Europejskiej (KIE) skomentowana przez Katarzynę Tilszer jest drugim z trzech zamieszczonych dokumentów. W świetle ustawy KIE jest „naczelnym organem administracji rządowej do spraw programowania i koordynowania polityki w sprawach związanych z integracją Polski z Unią Europejską oraz programowania i koordynowania działań dostosowawczych Polski do standardów europejskich, jak również koordynowania działań administracji państwowej w zakresie otrzymywanej pomocy zagranicznej” (s. 215).

Trzeci, ostatni dokument dotyczy przewodniczenia sprawowanego w Radzie Unii Europejskiej w sprawowanego przez Holandię w okresie 1 stycznia-30 czerwca 1997 r. W ramach pełnionej funkcji przyznała ona najwyższy priorytet m.in. takim kwestiom, jak Konferencja Międzyrządowa, przygotowania do wprowadzenia Unii Gospodarczo-Walutowej i do rozszerzenia Unii, a w dziedzinie stosunków z zagranicą procesy pokojowe na Bliskim Wschodzie, zagadnienia wynikające z Konferencji Barcelońskiej, jak również wydarzenia w byłej Jugosławii oraz stosunki transatlantyckie.

W kolejnej części periodyku pt. *Informacje i Materiały* zostało zamieszczone *Kalendarium wydarzeń – Polska na drodze do integracji europejskiej*, rozpoczynające się od nawiązania stosunków dyplomatycznych między Polską a Europejską Wspólnotą Gospodarczą we wrześniu 1988 roku i kończące się na dacie 28 lutego 1997 roku, tj. przyjęciu przez rząd polski dokumentu *Narodowej Strategii Integracji*.

Anna Zielińska-Głębocka prezentuje materiał o powołaniu 30 grudnia 1989 roku Polskiego Stowarzyszenia Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA), którego celem jest integracja polskich środowisk naukowych zaangażowanych w prowadzeniu badań i nauczaniu szeroko rozumianej problematyki europejskiej. Stowarzyszenie służy również nawiązaniu kontaktów naukowych i wymianie poglądów między badaczami polskimi i zagranicznymi prowadzącymi studia europejskie.

Dział ten zamieszcza także materiał przygotowany przez Annę Ogonowską na temat polskich ośrodków informacji i dokumentacji europejskiej znajdujących się w takich miastach uniwersyteckich, jak Gdańsk, Poznań, Katowice, Łódź, Wrocław, Lublin i Warszawa, jak również informacje o Programie Unii Europejskiej INFO 2000. Decyzję o realizacji tego programu podjęła Rada Unii Europejskiej 20 maja 1996 roku. Jego celem jest „stymulacja rozwoju przemysłu multimedialnego oraz kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego przy wykorzystaniu produktów multimedialnych” (s. 247).

Kolejny dział „Studiów Europejskich” poświęcony jest funkcjonowaniu Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Autor przygotowanego materiału – Dariusz Milczarek – szczegółowo informuje o genezie Centrum, o jego kierownictwie i kadrze, partnerach, strukturze organizacyjnej, działalności edukacyjnej, szkoleniowej i wydawniczej, współpracy z zagranicą, odbytych konferencjach, a także o działalności Ośrodka Informacji i Dokumentacji Rady Europy oraz Wspólnot Europejskich.

Ostatnia część omawianej publikacji to *Bibliografia Europejska*, która zawiera całą gamę recenzji i omówień wydawnictw o tematyce europejskiej i integracyjnej, a także bibliografię literatury polskiej z lat 1988-1991 podzieloną na poszczególne działy naukowe (polityka, prawo, ekonomia i nauki społeczne); podobnie została podzielona bibliografia literatury obcej z 1995 roku. Dużą zaletą recenzowanego periodyku jest informacja o tematyce artykułów, do których można sięgnąć w kolejnym numerze kwartalnika.

W obecnej dobie postępujących procesów integracyjnych zmierzających w kierunku w pełni zjednoczonej Europy konieczne jest podniesienie stanu świadomości polskiego społeczeństwa w dziedzinie integracji europejskiej. Recenzowany periodyk z całą pewnością zarówno spełnia funkcję w zakresie dostarczania informacji na temat szeroko rozumianej europeistyki, jak i może odgrywać integrującą rolę środowisk naukowych zajmujących się problematyką europejską, stanowi bowiem forum prezentacji i wymiany poglądów w tej dziedzinie. Wobec rosnącej popularności kierunków i studiów europejskich, co wynika zrealnych potrzeb rynku, można postawić tezę, że liczba tego typu wydawnictw jak „Studia Europejskie”, wartościowych z punktu widzenia naukowego i informacyjnego, będzie wzrastać. W związku z tym należy mieć nadzieję i spodziewać się, że tego rodzaju inicjatywy z całą pewnością posłużą pogłębieniu wiedzy zarówno studen-

tów, pracowników naukowych, badaczy, jak i ludzi niezwiązanych ze światem nauki czy polityki, a pragnących świadomie uczestniczyć w procesie integracji Polski ze strukturami zachodnioeuropejskimi.

Anetta Grzesik